

LGBT OSOBE I TRŽIŠTE RADA ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA

---

28. OKTOBAR – 16. NOVEMBAR 2022.
990 ISPITANIKA/CA

SADRŽAJ

O PROJEKTU

O ISTRAŽIVANJU

KLJUČNI NALAZI

STAVOVI O LGBT POPULACIJI

STAVOVI O PRAVIMA IZ
PARTNERSKIH ODNOŠA

LGBT OSOBE I TRŽIŠTE RADA

KONTAKT

Osmog oktobra
je u Podgorici održan deseti
MONTENEGRO PRIDE

Pod sloganom "Nema više ali" osmog oktobra 2022. godine održan je jubilarni, deseti Montenegro prajd na kom je učešće uzelo nekoliko hiljada ljudi. Prajd je protekao bez inicidenata, slavio je jednakost, ljubav i podršku.

Ipak, još uvijek nije izvojevana puna pobjeda ljudskih prava nad diskriminacijom, opresijom i nasiljem. Diskriminacija je vidljiva na različitim poljima. Pravo na rad je jedno od prava koje u praksi nisu jednako garantovani svima.

O PROJEKTU *

Istraživanje javnog mnjenja o stavovima opšte populacije o pravima LGBT osoba i njihovoj izloženosti diskriminaciji, sa fokusom na tržište rada, jedna je od aktivnosti projekta "Doprinos inkluziji LGBT osoba na tržištu rada", koji sprovodi CeMI a finansijski je podržan od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore.

Projekat za cilj ima da doprinese povećanju nivoa poštovanja ljudskih prava pripadnika LGBT populacije u Crnoj Gori. Doprinos postizanju ostvarivanja ovog cilja se ogleda kroz smanjenje stepena diskriminacije LGBT osoba pri zapošljavanju, setom aktivnosti projekta.

Direktnu ciljnu grupu ovog projekta čini javni i privatni sektor u Crnoj Gori, dok su krajnji korisnic iprojekta svi građani i građanke Crne Gore. Indirektna ciljna grupa je LGBT populacija kojoj se za cilj ima obezbijediti uživanje većeg stepena poštovanja ljudskih prava i jednakosti prilikom zapošljavanja.

U cilju što obuhvatnije analize stanja, CeMI je u toku projekta sproveo kvalitativno i kvantitativno istraživanje. Kvalitativno istraživanje je sastavni dio vodiča za poslodavce o pravima i uključivanju LGBT osoba na tržištu rada, koji je javno dostupan na internet stranici CeMI-ja, a preporuke iz istog će biti zagovarane na okruglom stolu u prisustvu relevantnih donosilaca odluka.

U cilju podsticanja prihvatanja LGBT osoba u poslovnim sredinama, direktnе komunikacije i edukacije relevantnih donosilaca odluka, CeMI organizuje sastanke sa predstavnicima javnog i privatnog sektora, kao i sa zaposlenima u kadrovskoj službi istih tokom kojih su predstavljeni načini inkluzije LGBT osoba prilikom zapošljavanja i zagovarane preporuke za unapređenje prava zajednice u ovoj oblasti.

O PROJEKTU *

Osim navedenih aktivnosti, a u cilju ujedinjene akcije u borbi za prava LGBT osoba CeMI je izradio Javnu deklaraciju o suzbijanju diskriminacije na radnom mjestu - Prihvati RAZLIČITOST! Odbaci DISKRIMINACIJU!, koju će podržati organizacije civilnog društva i predstavnici javnog i privatnog sektora širom zemlje.

Ovim projektom doprinosi se realizaciji Oblasti 1, Strateškog cilja 1 iz Strategije za unaprjeđenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2019.-2023. godine, kojim je predviđeno unaprjeđenje društvenog prihvatanja LGBT osoba kroz snažniju podršku građana/ki ostvarivanju njihovih prava, kao i Oblasti 3, Strateškog cilja 3 navedene Strategije, gdje je predviđeno unaprjeđenje pristupa radu, uslugama i servisima podrške za LGBT osobe. Projekat se oslanja i na Izvještaj Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti o Crnoj Gori, u kojem se, između ostalog, u tački 22 ističe da su LGBT osobe i kao pojedinci i kao grupe, glavna meta govora mržnje u Crnoj Gori, što se odnosi i na LGBT osobe na radnom mjestu.

S tim u vezi, ovaj projekat odražava posvećenost Crne Gore borbi protiv diskriminacije i promociji društvene kohezije kao ključnih koraka u EU integracijama i nastavak CeMI-jevih dugogodišnjih napora u borbi za jednakost LGBT populacije u Crnoj Gori.

O ISTRAŽIVANJU *

Istraživanje o stavovima opšte populacije o pravima LGBT osoba i njihovoj izloženosti diskriminaciji, posebno na tržištu rada, je sprovedeno među punoljetnim državljanima Crne Gore u periodu od 28. oktobra 2022 do 16. novembra 2022. na uzorku od 990 ispitanika.

Prikupljanje podataka obavljeno je terenskim putem, lice u lice, korišćenjem CAPI metode. Istraživanje je izvršeno na reprezentativnom uzorku punoljetne populacije Crne Gore.

Prosječna dužina trajanja upitnika bila je oko 20 minuta.

Ciljna populacija ovog istraživanja su državljeni Crne Gore starosti od 18 i više godina. Uzorački okvir se zasniva na podacima iz popisa stanovništva iz 2011. te MONSTAT-ovoj procjeni broja stanovnika na dan 01.01.2022. Korišćen je troetapni stratifikovani uzorak.

Uzorkom je obuhvaćena teritorija Crne Gore.

Margina greške (za nivo povjerenja od 95%), odnosno uzoračka greška za pojave sa incidencom od 50% iznosi 3%. Greška za pojave sa incidencom od 5% iznosi 1,3%. Greška za pojave sa incidencom od 15% iznosi 2,12%, greška za pojave sa incidencom od 25% iznosi 2,57%, kod pojave sa incidencom od 35% iznosi 2,83%, dok kod pojave sa incidencom od 45% iznosi 2,95%. Sve greške su iskazane za nivo povjerenja od 95%.

Prikazani podaci za prethodne godine su iz istraživanja koje je radio CeMI (2010), IPSOS (2009, 2012, 2015, 2016) i StarsUP/KANTAR (2019 i 2021).

KLJUČNI NALAZI

Stavovi o LGBT populaciji

Zabilježena je pozitivna promjena u odnosu na neke stavove o LGBT osobama. Značajno je smanjen udio pogrešno informisanih građana da je seksualna orijentacija drugačija od heteroseksualne - bolest. Što je osoba obrazovanja, to je njen nivo informisanosti u odnosu na seksualnu orijentaciju veći, pa je i nivo predrasuda manji. Što je osoba starija, to je nivo predrasuda veći. Žene su značajno manje sklone homofobiji od muškaraca, kao i stanovnici centralnog i južnog dijela zemlje u odnosu na sjeverni. Značajne su razlike u odnosu na nacionalno izjašnjavanje i političke preference.

Lični kontakt sa LGBT osobom se, kao i u prethodnom istraživanjima pokazao ključnim, odnosno da poznavanje LGBT osobe najvjeroatnije podrazumijeva i odsustvo homofobije.

Da se rađamo sa svojom seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom smatra polovina ispitanika, 50%. Udio građana sa stavom da se LGBT osobe rađaju sa svojom seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom među onima koji navode da poznaju osobu koja pripada LGBT populaciji je 69%. Ipak, svega 22% ispitanika/ca navodi da poznaje LGBT osobu. Procenat je značajno veći među mlađim ispitanicima, bolje obrazovanim ispitanicima, onima koji su razvedeni ili nisu u bračnoj/vanbračnoj zajednici.

Svega 38% ispitanih smatra da su LGBT osobe izložene diskriminaciji, naspram 46% onih koji nemaju takvo mišljenje.

Povećava se udio osoba koje smatraju da LGBT osobama treba pomoći da ostvare svoja prava i sada iznosi 41%, dok 21% ispitanika nema stav o ovom pitanju. I kod ovog pitanja je primjetna značajna razlika između ispitanika i ispitanica, pa 47% ispitanica smatra da LGBT osobe treba da dobiju podršku za ostvarivanje svojih prava, sa čim je saglasno 34% ispitanika. Većina punoljetnih mladih osoba (18 – 29) je podržavajuća, kao i većina ispitanika/ca sa završenim višim stepenom obrazovanja, a posebno su podržavajuće osobe koje poznaju osobu koja pripada LGBT populaciji. I kod ovoga pitanja nacionalna pripadnost igra ulogu.

Stavovi prema pravima iz oblasti partnerskih odnosa i LGBT populaciji

Kada je u pitanju podrška već osvojenim pravima koja su garantovana Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola, nije zabilježena velika razlika u odnosu na 2021. godinu. Udio ispitanika/ča koji su spremni da daju podršku je oko 40%. Postavljana su pitanja vezana za sledeća prava LGBT osoba:

Pravo na nasleđivanje penzije u slučaju smrti istopoljnog partnera/ke.

Pravo da budu tretirani kao članovi porodice (donose odluke o partneru) u slučaju bolesti ili smrti istopoljnog partnera/ke;

Pravo na nasleđivanje imovine u slučaju smrti istopoljnog partnera/ke.

Pravo da posećuju istopoljnog partnera/ku u bolnicama ili u zatvoru;

Pravo na sudski postupak o podijeli imovine u slučaju prestanka zajedničkog života sa istopolnim partnerom.

Pravo da ostvaruju zdravstveno osiguranje na osnovu zdravstvenog osiguranja istopoljnog partnera/ke;

Značajno je porastao udio ispitanika/ča koji daju podršku za dobijanja prava LGBTI osoba da usvajaju decu i sada iznosi 21%.

Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

LGBT osobe i tržište rada

Tek 22% ispitanika smatra da su poslodavci u Crnoj Gori spremni da radno angažuju pripadnike LGBTI zajednice, 45% smatra da nisu, dok je 33% onih koji nemaju stav o ovom pitanju. Što je osoba obrazovanija, veća je vjerovatnoća da će imati stav da su poslodavci spremni da zaposle LGBT osobu, a takođe je ovaj stav prisutniji kod osoba koje poznaju pripadnika LGBT populacije.

18% ispitanika/ca navodi da LGBT osobe doživljavaju diskriminaciju na radnom mjestu zbog svoje seksualne orientacije, 51% smatra da ne doživljavaju, dok 31% nema stav. Među onima koji poznaju osobu koja pripada LGBT zajednici, 44% smatra da LGBT osobe doživljavaju diskriminaciju, 43% da ne doživljavaju, dok 13% nema stav.

45% ispitanika/ca smatra da pripadnici LGBTI zajednice imaju veće šanse da se zaposle ako ne otkrivaju svoju seksualnu orientaciju, sa čim nije saglasno njih 26%. Među onima koji poznaju jednu ili više LGBT osoba, 68% je onih koji smatraju da se šanse za zaposlenje povećavaju ako osoba sakrije svoju seksualnu orientaciju.

60% ispitanika/ca smatra da su LGBT osobe zastupljene na tržištu rada.

Svega 10% ispitanika/ca zna neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više osoba iz LGBTI populacije. Uočene su statistički značajne razlike u odnosu na region, školsku spremu i poznanstvo sa osobom koja pripada LGBT populaciji. Tako, svega 4% ispitanika/ca iz sjevernog regiona zna neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više osoba iz LGBTI populacije, dok je postotak ovog odgovora zabilježen u centralnom dijelu iznosio 15%. Među onima koji poznaju osobu iz LGBT populacije, postotak je 40%.

Ispitanici koji su se izjasnili da znaju neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više osoba iz LGBTI populacije u većini slučajeva, 57% navode da je radni kolektiv upoznat sa seksualnom orijentacijom te osobe.

Većina ispitanika/ca smatra da zaposleni ne treba da razgovaraju o ličnim temama na radnom mjestu (51%). Većina, 56% nema stav o tome da li temu seksualne orientacije treba izbjegavati na radnom mjestu, a među onima koji stav imaju, više je ispitanika/ca koji smatraju da ovu temu treba izbjegavati.

Ipak, 47% smatra da LGBT osobe ne treba da kriju svoju seksualnu orijentaciju na radnom mjestu, dok je 30% onih koji smatraju da treba da kriju.

PREPORUKE

Podaci ukazuju na postojanje diskriminacije na tržištu rada, što je posebno vidljivo u stavu da je veća šansa da se zaposli osoba koja krije seksualnu orientaciju drugačiju od heteroseksualne, a da je tek 22% poslodavaca spremno da angažuje osobu iz LGBT populacije.

Kampanje je potrebno usmjeriti na poslodavce, ali i sprovoditi ih među zaposlenima, na radnim mjestima. Potrebno je da se osiguraju politike nulte tolerancije na diskriminaciju na radnom mjestu. Radno mjesto mora biti sigurno okruženje za sve zaposlene, bez obzira na seksualnu orijentaciju i rodni identitet osobe.

Određeni pozitivni trend postoji, iako ga je potrebno ojačati.

I dalje je zabranjavajuće što je nedovoljno prisutno osuđivanje diskriminacije, ali i spremnosti na podršku LGBT osobama.

Potrebno je informisati zaposlene i poslodavce o pravima na radnom mjestu i ljudskim pravima uopšte.

Potrebno je sprovoditi kampanje usmjerene na brobu protiv homofobije na radnom mjestu koje će uključivati predstavnike poslodavaca.

Potrebno je sprovoditi kampanje kojima će se isticati poslodavci koji ne diskriminišu zaposlene na osnovu seksualne orientacije i rodnog identiteta.

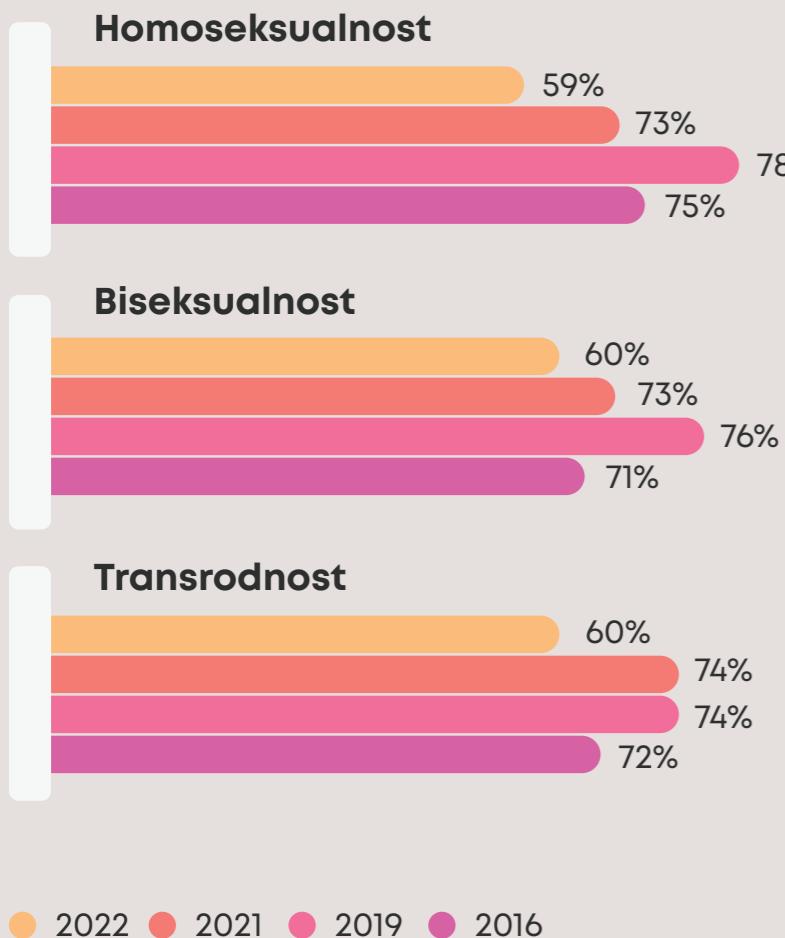
Potrebno je informisati zaposlene i poslodavce o načinima zaštite prava na radnom mjestu i o ljudskim pravima uopšte, te posledicama kršenja prava.

Ciljne grupe budućih kampanja za smanjenje homofobije treba da uključuju stanovnike ruralnih područja, muškarce, stanovnike sjevernog dijela zemlje i ljudе koji nemaju završeno visokoškolsko obrazovanje. Buduće kampanje treba da uključe predstavnike različitih političkih partija.

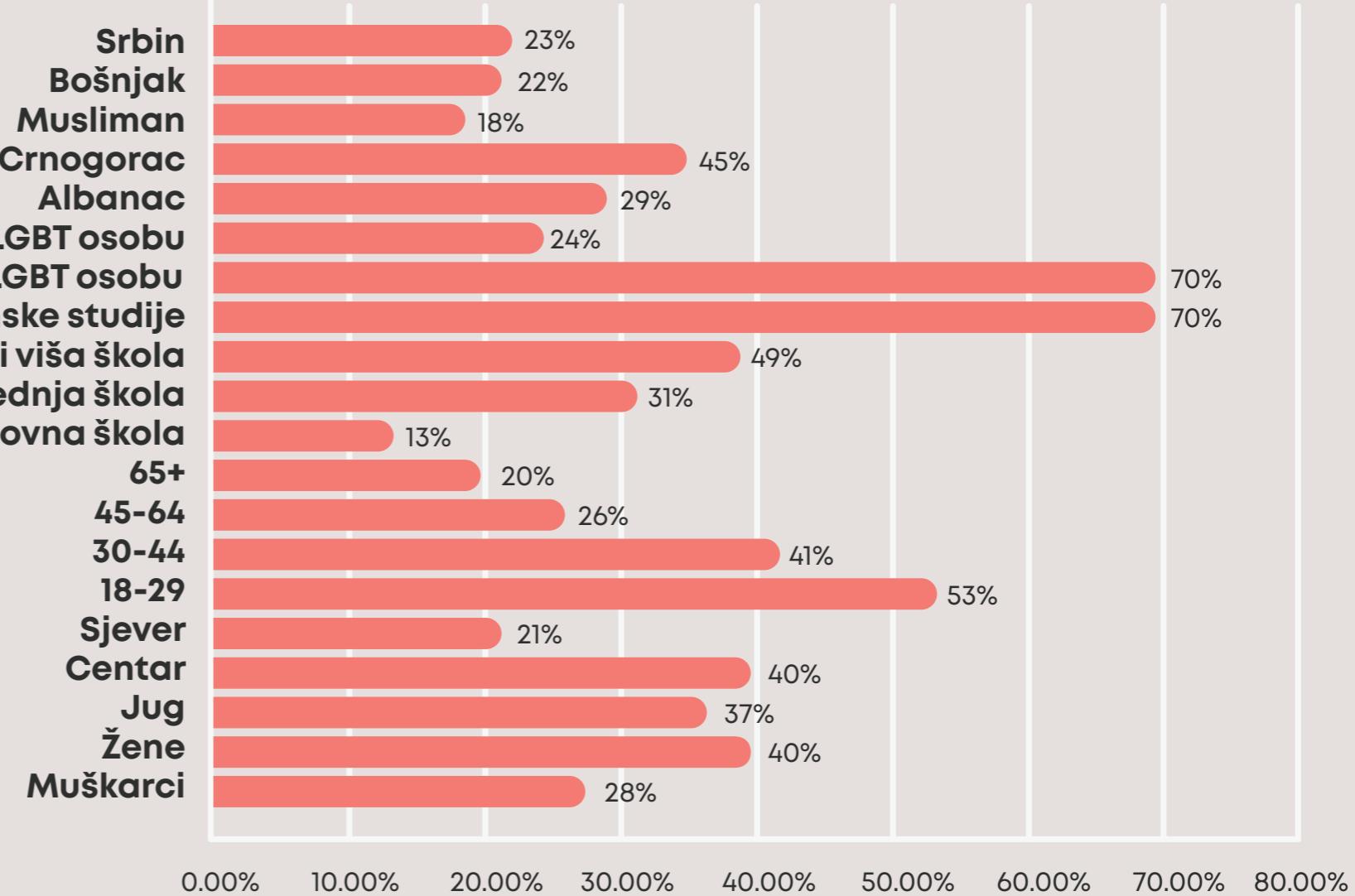
STAVOVI O LGBT POPULACIJI

Žene, mlađe i obrazovanije osobe su bolje informisane o seksualnoj orijentaciji. Posebno veliku pozitivnu ulogu igra lični kontakt sa L/G/B/T osobom.

Da li je po Vašem mišljenju homoseksualnost/biseksualnost/transrodnost bolest? (% odgovora „Da, jeste bolest“ - trend)

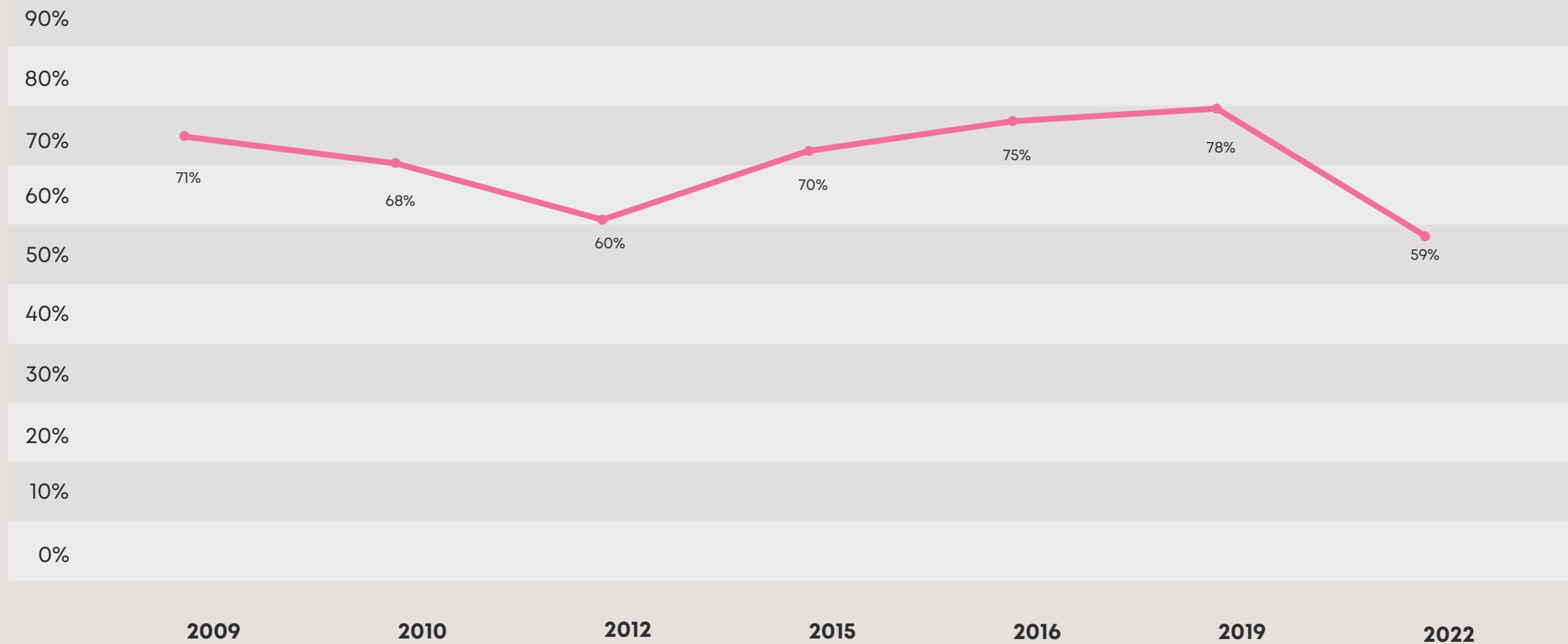

Seksualna orijentacija nije bolest

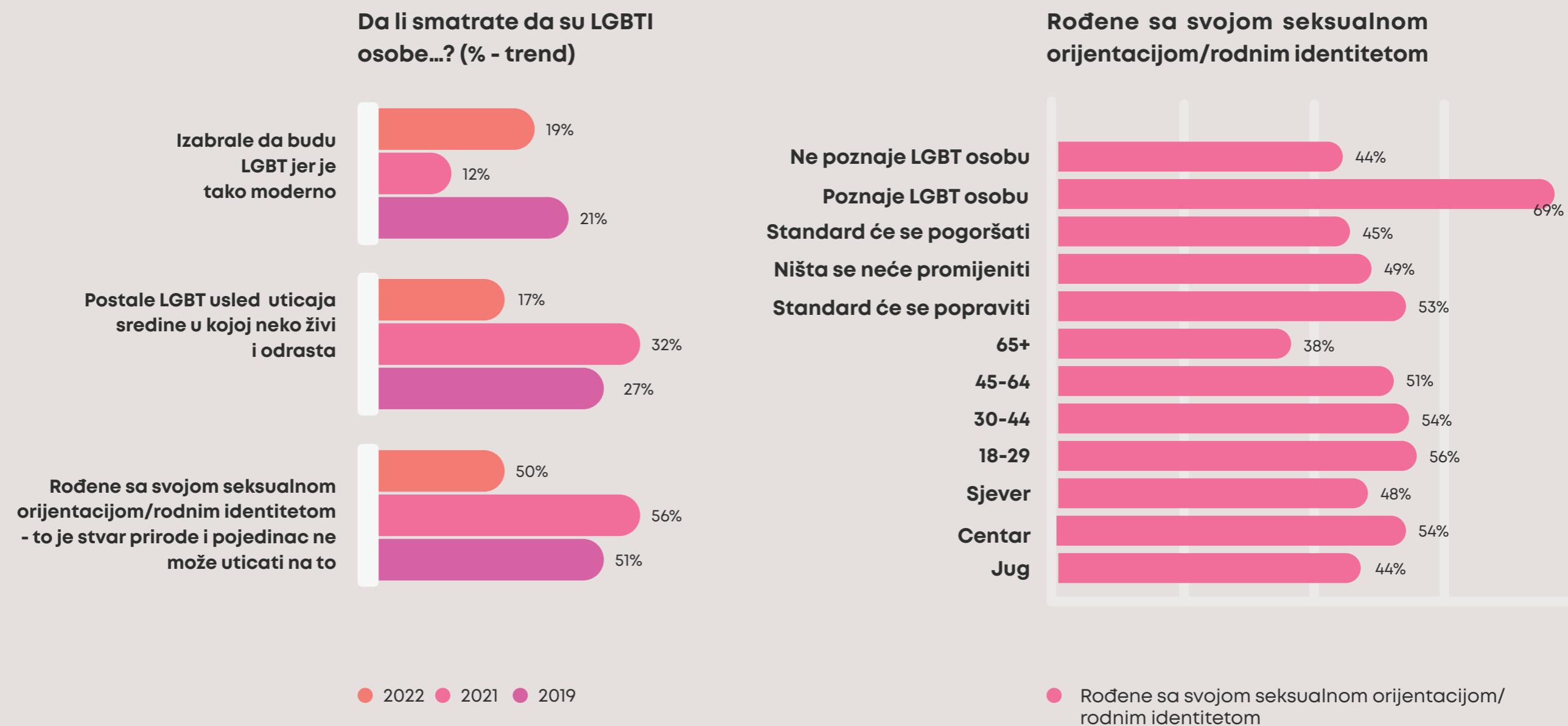

Značajno opada udio ljudi koji imaju pogrešno razumijevanje seksualne orijentacije različite od heteroseksualne, odnosno smatraju da homoseksualnost jeste bolest.

Da li je po Vašem mišljenju homoseksualnost bolest? (% odgovora „Da, jeste bolest“ - trend)

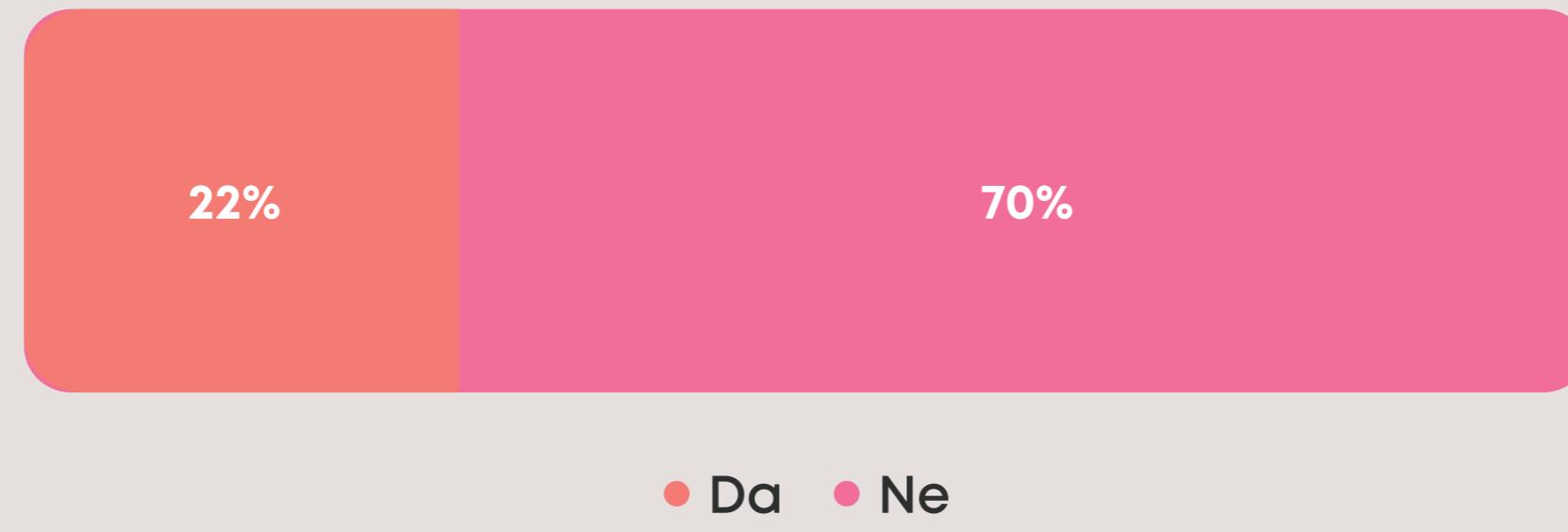

Kao i ranijih godina, najveći broj ispitanika smatra da su LGBT osobe rođene sa svojom seksualnom orijentacijom. Ipak, svaki/a peti/a ispitanik/ca smatra da se seksualna orijentacija svjesno bira.

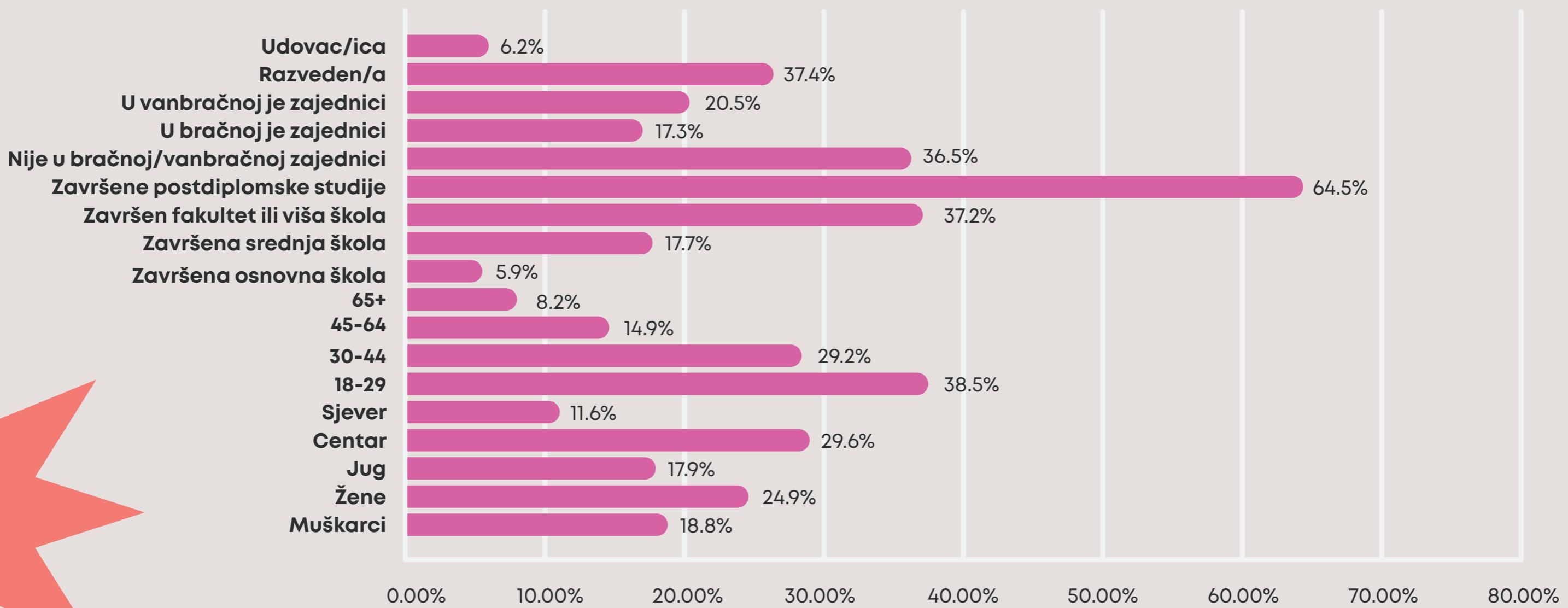

U prosjeku, svaka peta osoba (22%) poznaje L/G/B/T osobu.

Da li Vi lično poznajete osobu koja pripada LGBT populaciji:

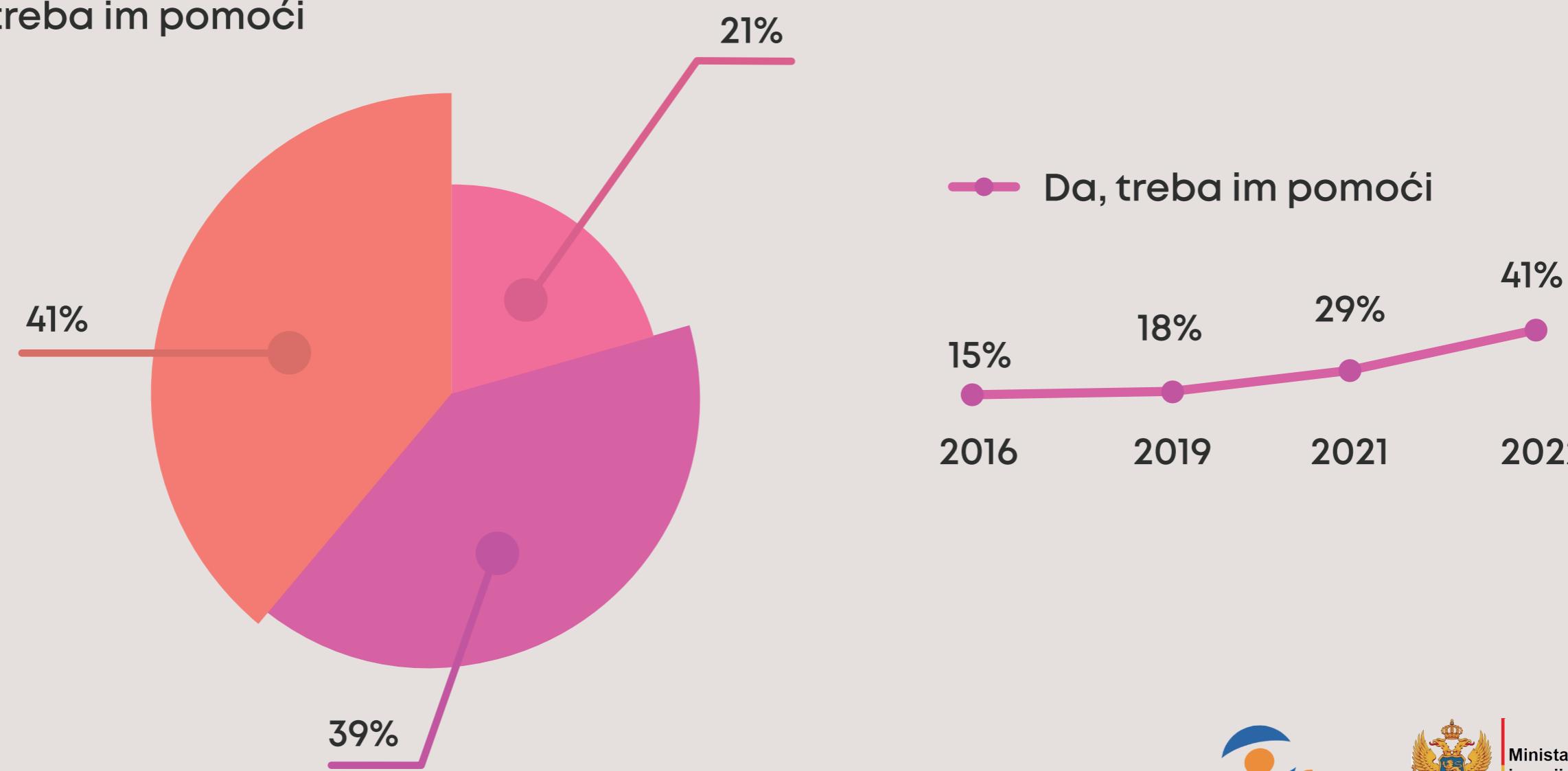
Postojanje poznanstva sa L/G/B/T osobom češće navode žene u odnosu na muškarce, zatim mlađi i obrazovaniji:

Uočava se trend porasta spremnosti na podršku L/G/B/T osobama da ostvare svoja prava

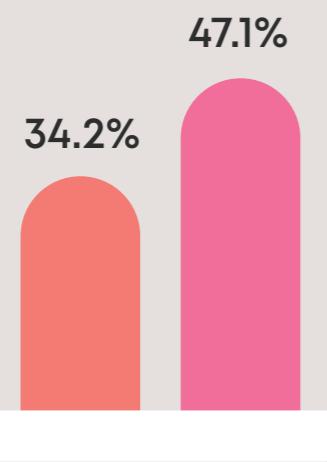
Da li smatrate da LGBTI osobama treba pomoći da ostvare svoja prava?

- Da, treba im pomoći
- Ne, ne treba im pomoći
- Ne zna

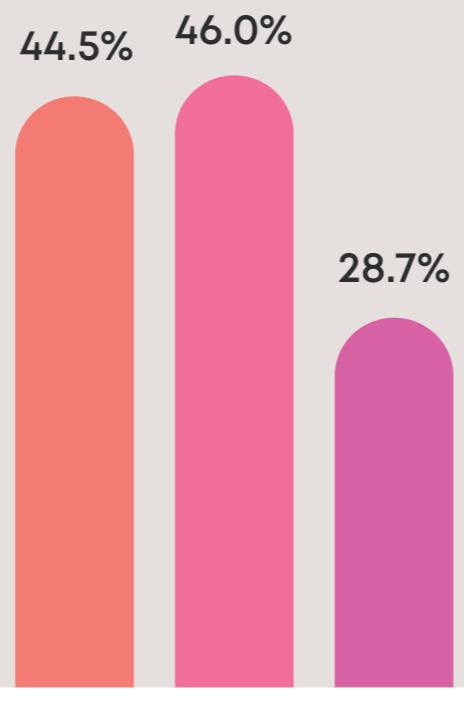

Značajno je veći udio ispitanika/ca koji smatraju da LGBT osobama treba pomoći da ostvare svoja prava među onima koji su ženskog pola, mlađi su, bolje su obrazovani, poznaju LGBT osobu

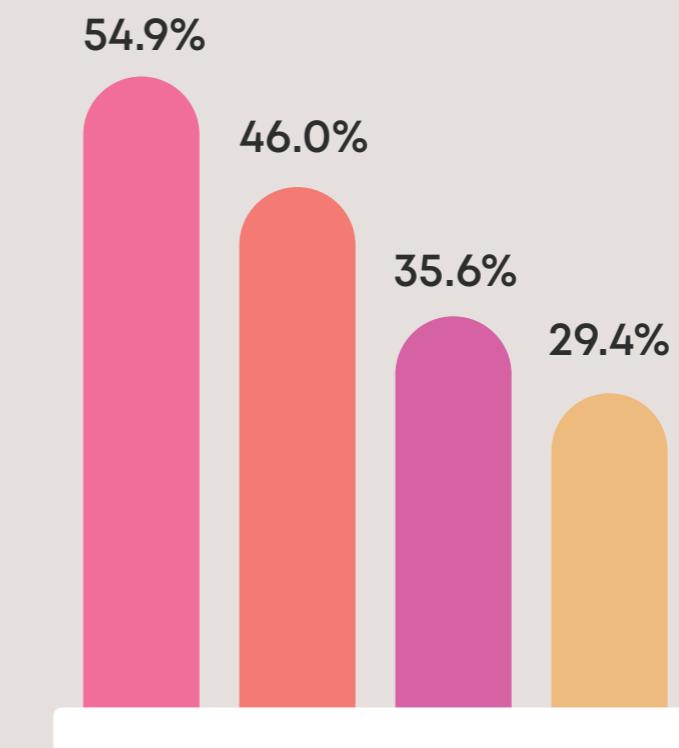
Pol ispitanika/ce
je:

Region:

Starost:

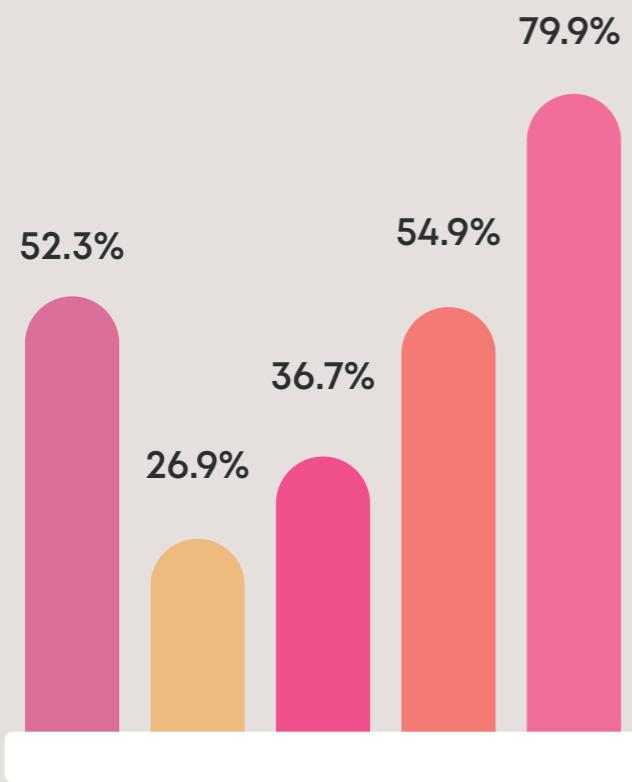
● Ženski ● Muški

● Centar ● Jug
● Sjever

● 18-29 ● 30-44
● 45-64 ● 65+

Značajno je veći udio ispitanika/ca koji smatraju da LGBT osobama treba pomoći da ostvare svoja prava među onima koji su ženskog pola, mlađi su, bolje su obrazovani, poznaju LGBT osobu

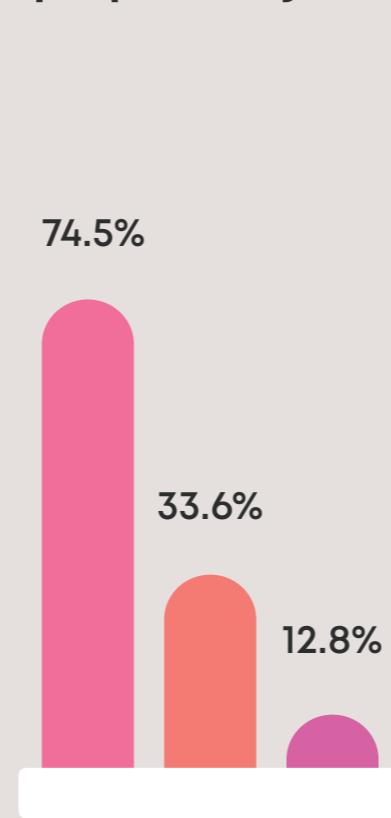
Školska spremna:

- Nezavršena osnovna škola
- Završena osnovna škola
- Završena srednja škola

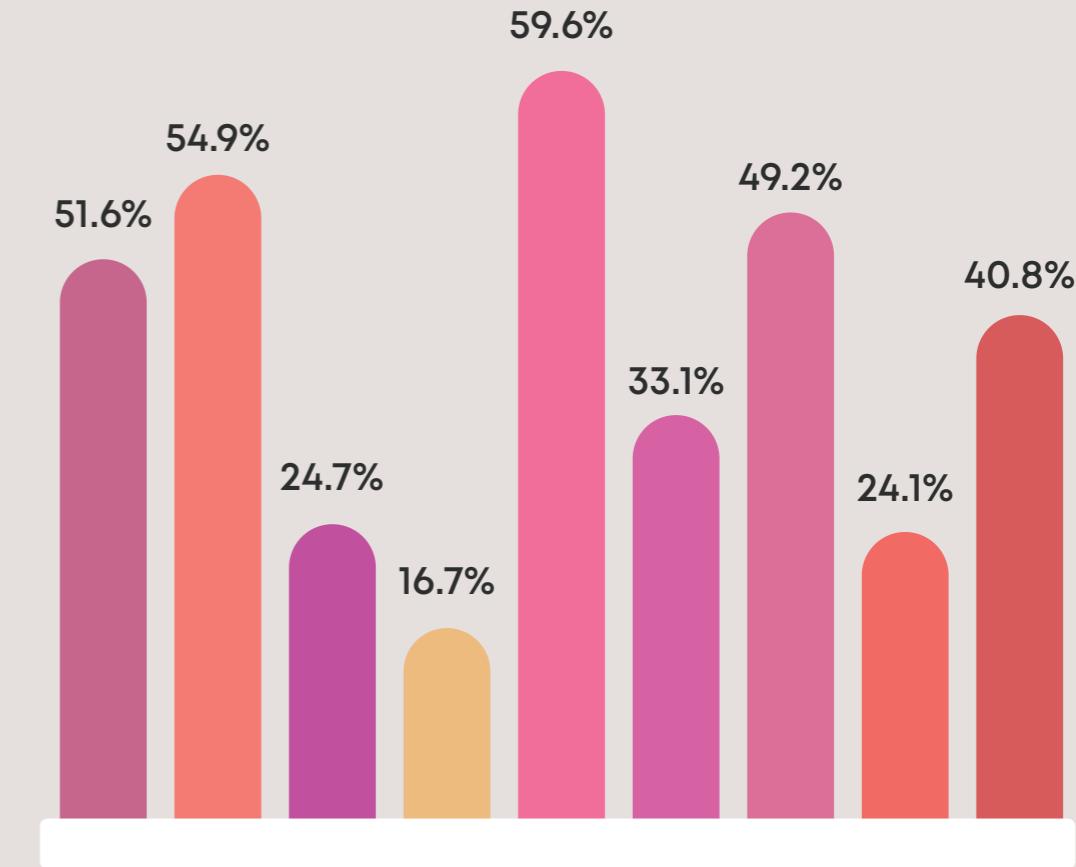
- Završen fakultet ili viša škola
- Završene postdiplomske studije

Da li poznajete osobu koja pripada LGBTI populaciji?

- Da
- Ne
- Ne zna/odbija da odgovori

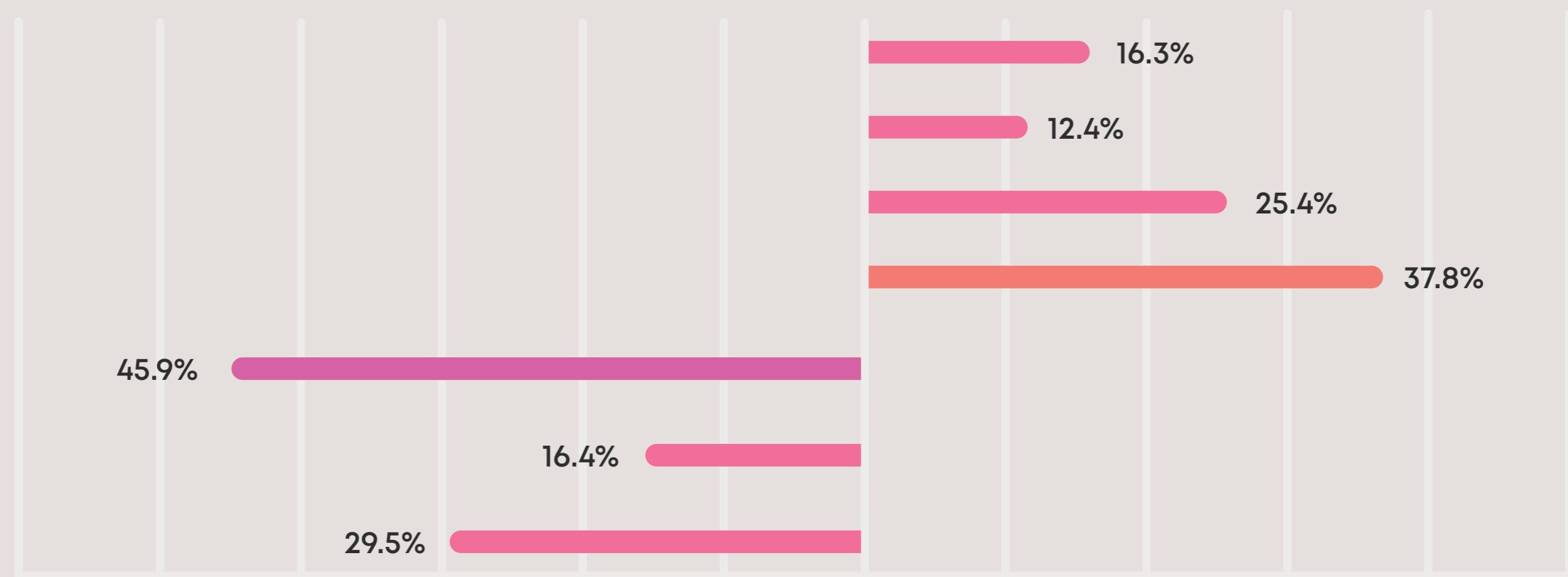
Nacionalnost:

- Albanac
- Srbin
- Crnogorac
- Druga
- Ne želim da odgovorim
- Bošnjak
- Hrvat
- Total

Gotovo svaki drugi/a ispitanik/ca (46%) ima stav da LGBTI osobe u Crnoj Gori NISU izložene diskriminaciji

LGBTI osobe u Crnoj Gori su izložene diskriminaciji

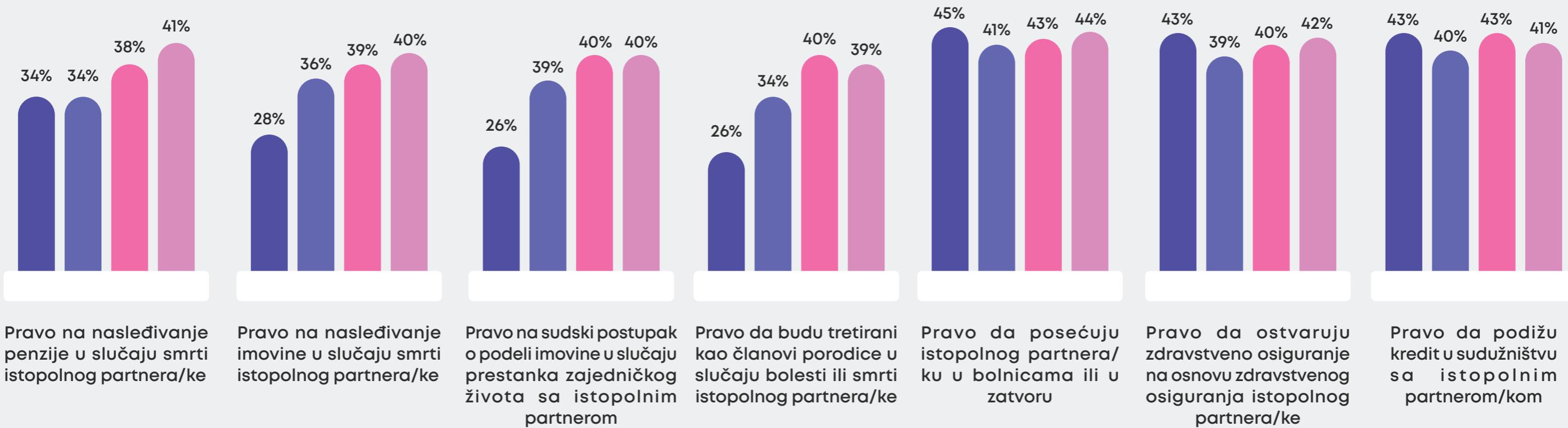
- Uopšte se neslažem
- Uglavnom se neslažem
- Ne slaže se

- Uglavnom seslažem
- U potpunosti seslažem
- Slaže se
- Ne zna

STAVOVI O PRAVIMA IZ PARTNERSKIH ODNOŠA

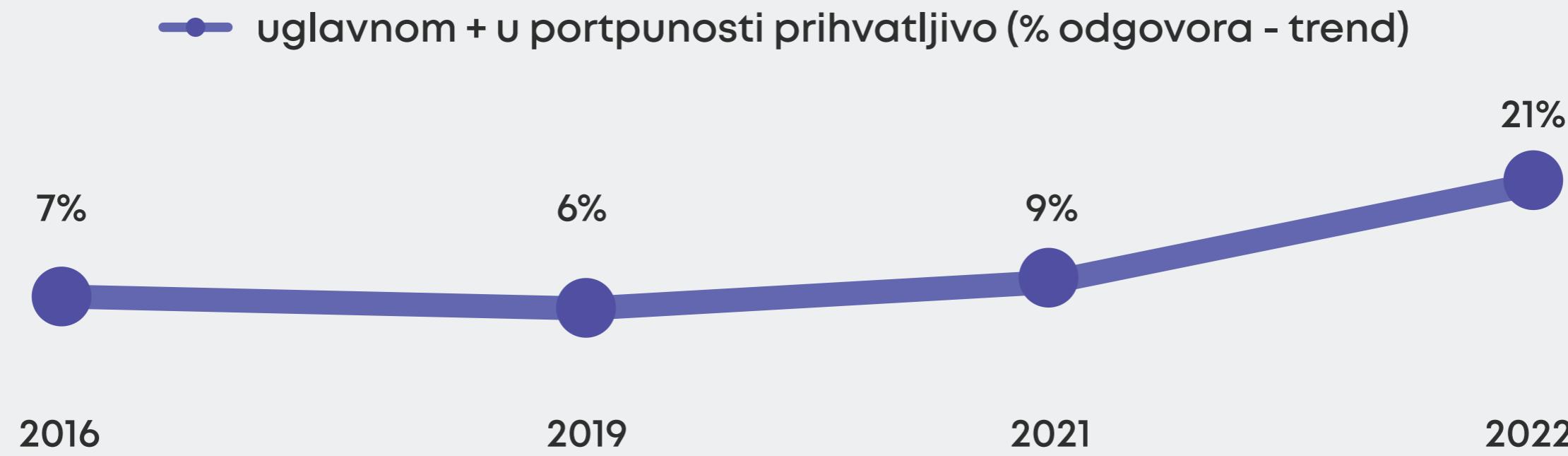
Stavovi o pravima iz partnerskih odnosa se nisu značajno promijenili u odnosu na % podrške ovim pravima izmјeren 2021. godine od strane agencija StarsUP i Kantar:

Trend: % odgovora “Uglavnom je prihvatljivo” i “U potpunosti je prihvatljivo”

● 2016   ● 2019   ● 2021   ● 2022

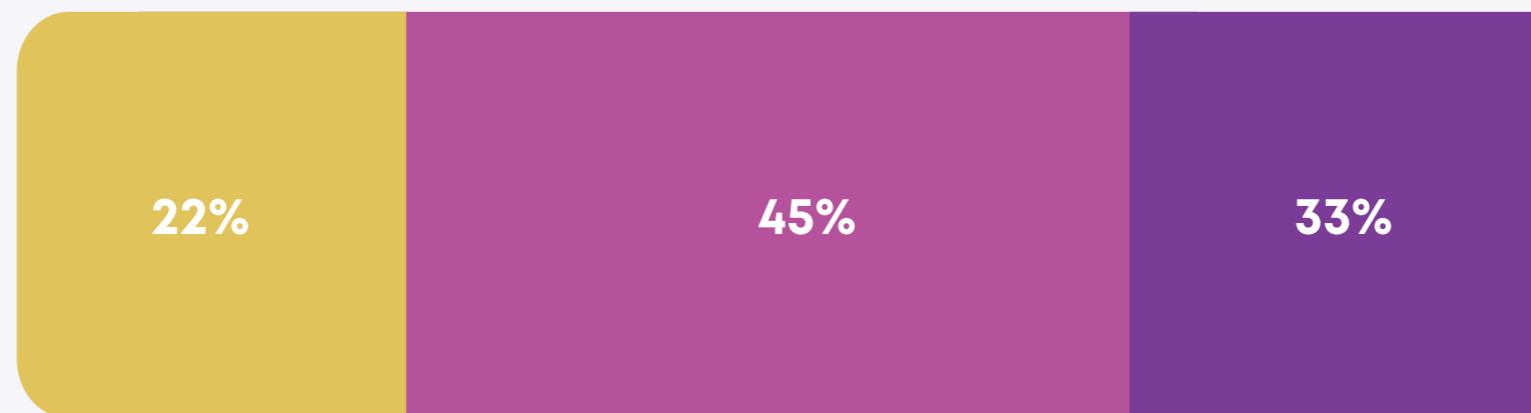
Podrška pravu LGBT osoba da usvajaju decu raste.

LGBT OSOBE I TRŽIŠTE RADA

Tek svaka peta ispitana osoba (22%) smatra da su poslodavci u Crnoj Gori spremni da radno angažuju pripadnike LGBTI zajednice.

Da li su poslodavci u Crnoj Gori spremni da radno angažuju pripadnike LGBTI zajednice?

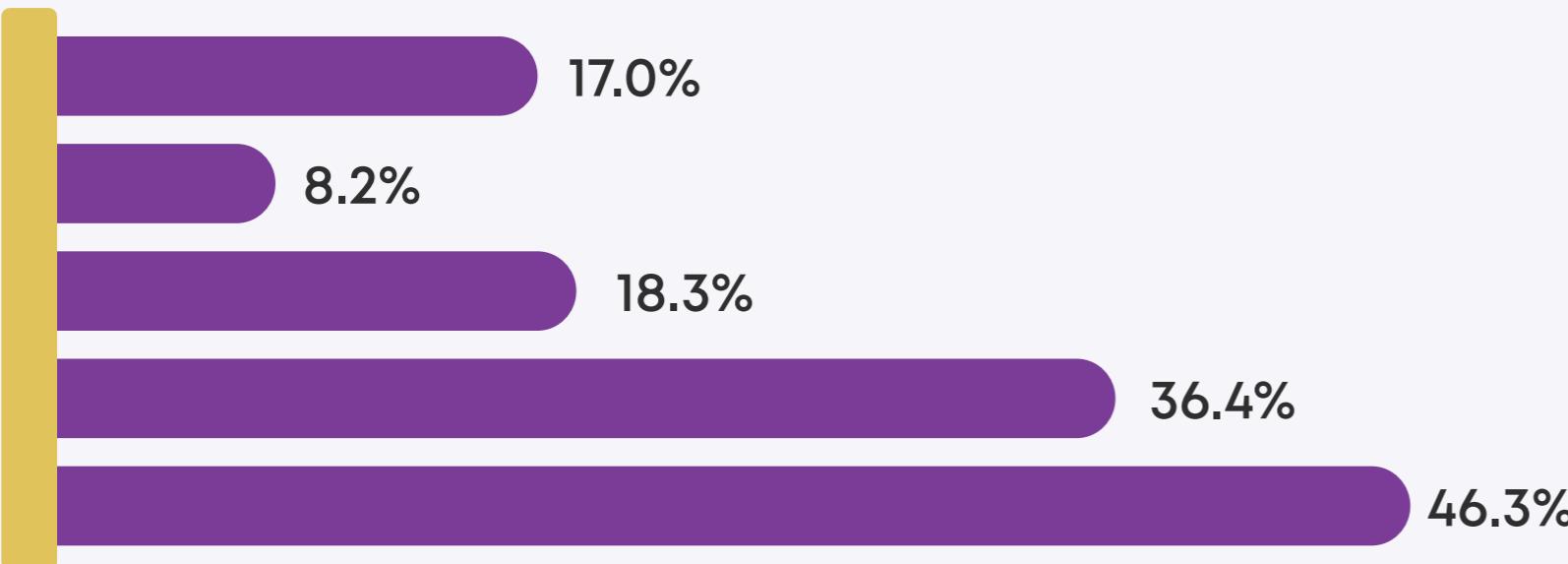

- Da
- Ne
- Ne znam

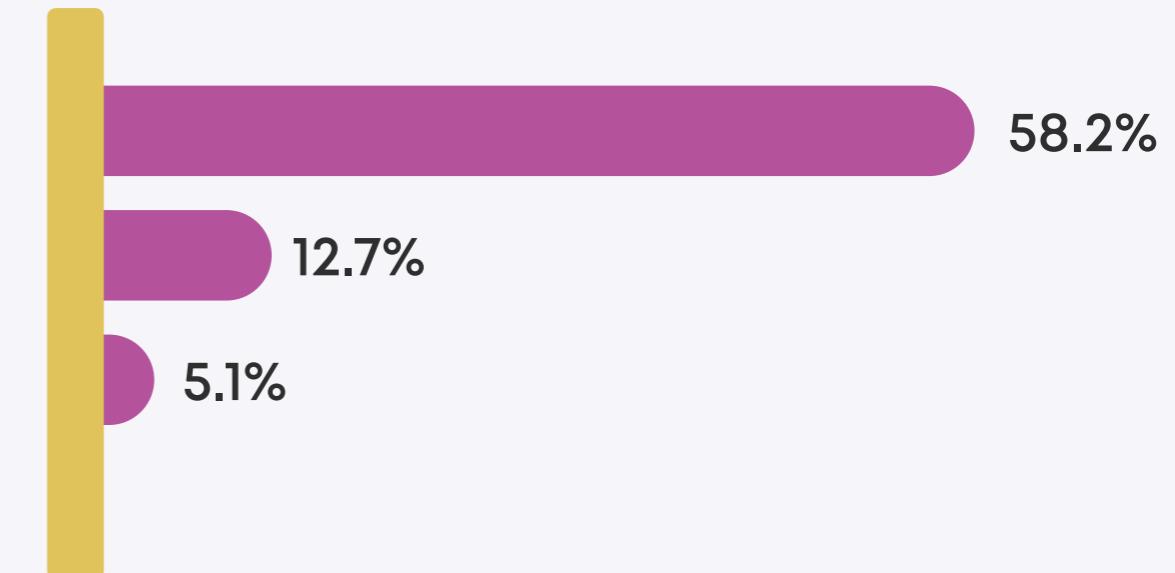
Spremnost poslodavaca u Crnoj Gori da radno angažuju pripadnike LGBTI zajednice se pozitivnije ocjenjuje u grupama koje su više podržavajuće, posebno među onima koji poznaju LGBT osobu i bolje obrazovanim

% „DA” ODGOVORA

Školska spremna

Da li poznajete osobu koja pripada LGBTI populaciji?

Većina ispitanih smatra da LGBTI osobe ne doživljavalju diskriminaciju na radnom mjestu zbog svoje seksualne orijentacije, dok svaka treća ispitana osoba nema stav po ovom pitanju

Pripadnici LGBTI zajednice imaju veće šanse da se zaposle ako ne otkrivaju svoju seksualnu orijentaciju smatra 45% ispitanih, a sa tim nije saglasno 26% (svaka četvrta ispitana osoba)

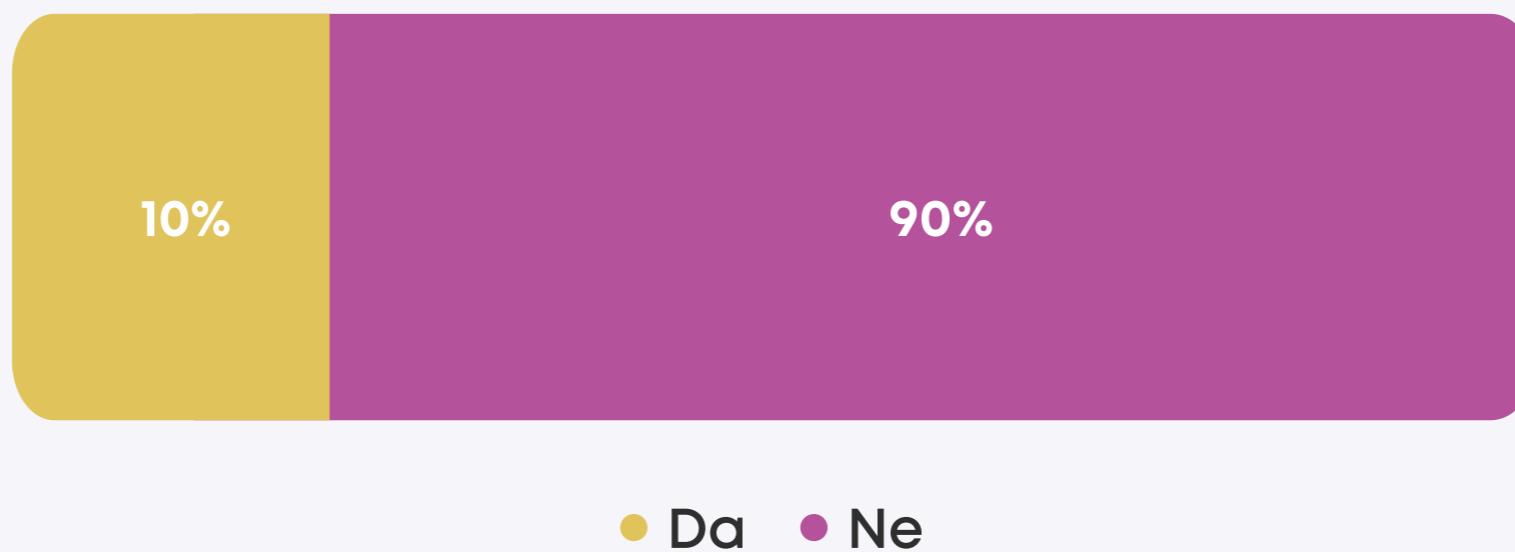
Pripadnici LGBTI zajednice imaju veće šanse da se zaposle ako ne otkrivaju svoju seksualnu orijentaciju

- Uopšte se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem
- Ne znam

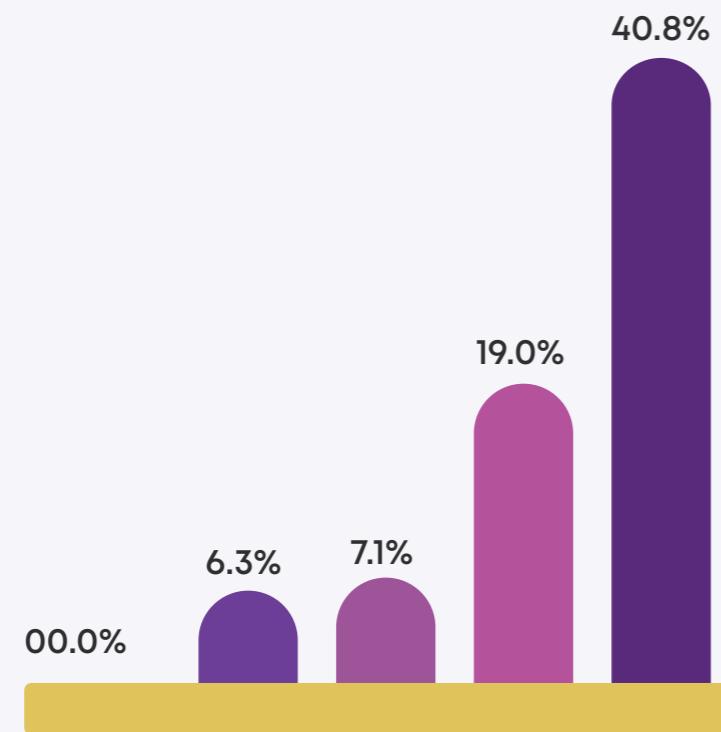
Tek svaka deseta ispitana osoba (10%) izjavljuje da zna neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više osoba iz LGBTI populacije

Da li znate neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više osoba iz LGBTI populacije?

Najmanji udio prisustva odgovora da poznaju neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više osoba iz LGBTI populacije je među ispitanim sa sjevera u odnosu na jug i centar. Svega 3% ispitanih osoba koje ne poznaju LGBT osobu zna za neko pravno lice u kojem je zaposlena jedna ili više LGBT osoba.

Školska spremna

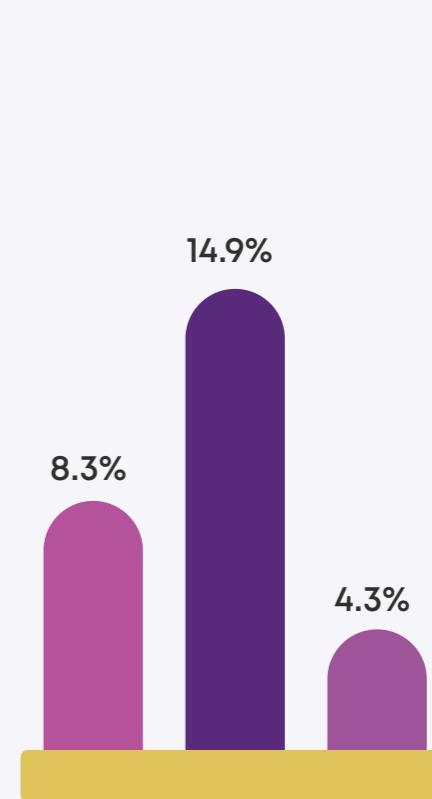

- Nezavršena osnovna škola
- Završena osnovna škola
- Završena srednja škola
- Završen fakultet ili viša škola
- Završene postdiplomske studije

Da li poznajete osobu koja pripada LGBTI populaciji?

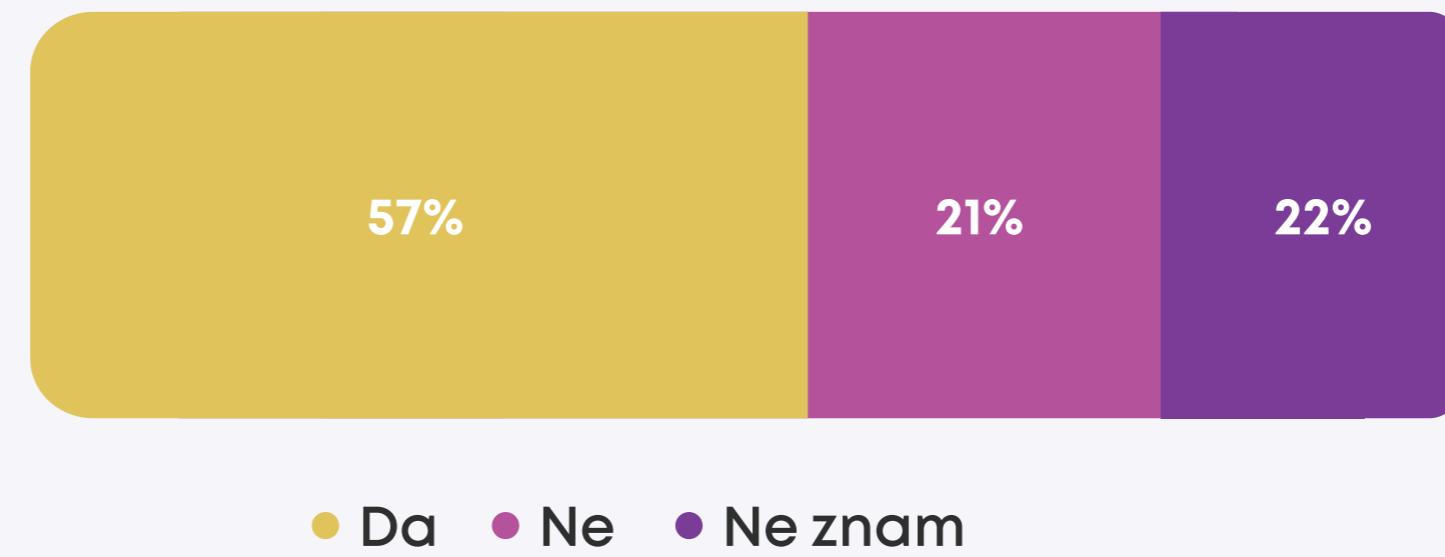
- Da
- Ne
- Ne zna/odbija da odgovori

- Centar
- Jug
- Sjever

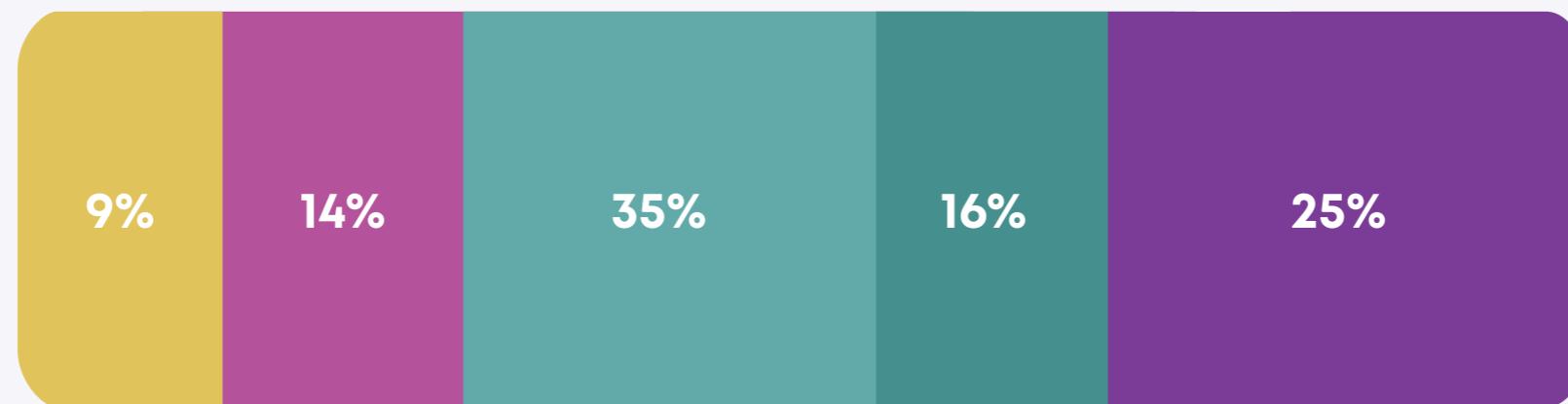
Radni kolektiv prema iskazima ispitanih nije uvijek upoznat sa seksualnom orijentacijom d L/G/B/T osobe

Da li je radni kolektiv upoznat sa seksualnom orijentacijom date osobe?

Većina ispitanika/ca je stava da zaposleni ne treba da razgovaraju o ličnim temama na radnom mjestu

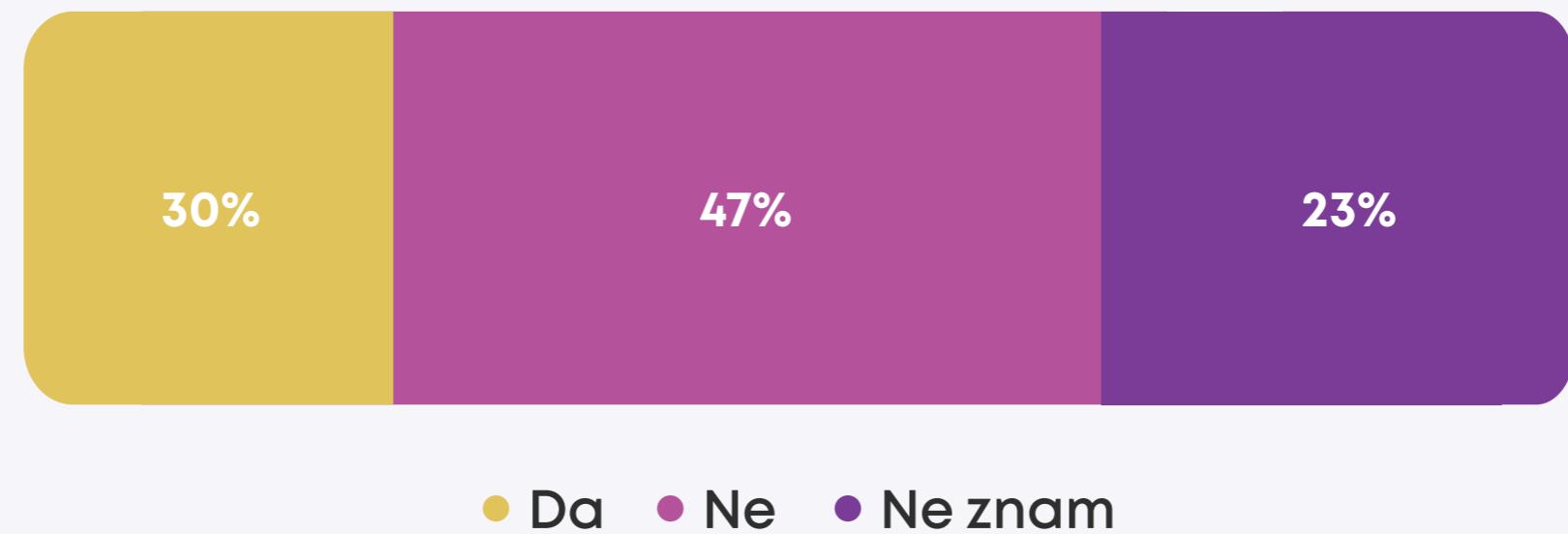
Zaposleni ne treba da razgovaraju o ličnim temama na radnom mjestu

- Uopšte se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem
- Ne znam

Ipak, više je onih koji smatraju da LGBTI osobe ne treba da kriju svoju seksualnu orijentaciju na radnom mjestu, od onih koji smatraju da treba.

LGBTI osobe treba da kriju svoju seksualnu orijentaciju na radnom mjestu

KONTAKT

Centar za monitoring i istraživanje CeMI

 info@cemi.org.me

 [+382 \(0\)20 653 736](tel:+38220653736)

 Adresa:
Bulevar Svetog Petra
Cetinjskog 69 - VI/12
81000 Podgorica

Radno vrijeme: 8:00 - 16:00

www.cemi.org.me

Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

HVALA NA PAŽNJI!
info@cemi.org.me